

ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСИ» У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Постановка проблеми. Важливу роль при підготовці ініціативних, творчо мислячих, ділових працівників для фінансово-економічної діяльності відводиться такій навчальній дисципліні, як «Фінанси». У ній розглядаються насамперед теоретичні основи функціонування фінансів в умовах ринку. Знання економічної природи фінансових відносин, їх місця й ролі в суспільних процесах дозволяє чітко окреслити межі фінансової діяльності, зробити правильну оцінку фінансової ситуації, що складається, передбачувати наслідки її розвитку в той чи інший бік. Разом з тим, у цій навчальній дисципліні розкриваються принципи організації фінансових відносин у різних сферах життєдіяльності суспільства, висвітлюються різні підходи до практичного використання фінансів. Це надає можливість визначити форми й методи найбільш ефективного їх використання, показати можливі шляхи посилення впливу фінансів на соціально-економічний розвиток.

Тому першорядне значення й особливу актуальність у сучасних умовах господарювання має розгляд питань організації навчального процесу з дисципліни «Фінанси», а зокрема, проведення практичних занять у вищих навчальних закладах при підготовці економістів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення літературних джерел показує, що питання організації навчального процесу з дисципліни «Фінанси», а зокрема проведення практичних занять розглядалися в наукових працях О.Д. Василика, А.Г. Занеґіна, В.Г. Князева, І.П. Мерзлякова, В.М. Опаріна, А.М. Поддерьогіна, О.Р. Романенко, М.І. Савлука, М.І. Сивульського, Є.П. Сичова, В.В. Шокуна і інших видатних учених. Але економіка розвивається, і навчальний процес повинен постійно вдосконалюватися. Тому названі проблеми потребують подальших досліджень і розробок, і причому суттєвих.

Постановка завдання. У зв'язку з цим завданням цієї статті є розробка напрямів удосконалення організації навчального процесу з дисципліни «Фінанси», а зокрема проведення практичних занять, а також викладення власної точки зору з названої проблеми.

Викладення основного матеріалу дослідження. Дисципліна «Фінанси» належить до циклу фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін підго-

товки бакалаврів, спеціалістів і магістрів з економіки. Предметом дисципліни, що розглядається, є фінансові відносини, які виникають у всіх підрозділах народного господарства у зв'язку з розподілом вартості валового внутрішнього продукту й формуванням фондів грошових коштів. Мета викладання дисципліни — формування в студентів знання основних положень державних фінансів.

У сучасних умовах складовою частиною навчального процесу й дисципліни «Фінанси» є проведення практичних занять. Для виконання практичних завдань кожен студент повинен мати окремий зошит.

Ми вважаємо, доцільно на практичних заняттях з дисципліни «Фінанси» у вищих навчальних закладах при підготовці економістів розглядати одинадцять тем.

Перелік тем, що повинні розглядатися на практичних заняттях з вищеназваної дисципліни, на наш погляд, може бути таким:

1. Державний бюджет України.
2. Місцеві бюджети.
3. Оподаткування доходів фізичних осіб.
4. Пенсійний фонд України.
5. Фонд соціального страхування по тимчасовій втраті працездатності.
6. Фонд соціального страхування на випадок безробіття.
7. Фонд соціального страхування від нещасних випадків.
8. Заповнення форм звітності в цільові фонди.
9. Податок на додану вартість.
10. Інші податки.
11. Прибуток і його оподаткування.

При розгляді теми «Державний бюджет України» студенти повинні знати, що визначне місце в доходах країни займають доходи державного бюджету. Вони роблять значний вплив на соціально-економічний розвиток народного господарства.

Державний бюджет України є головним фінансовим планом держави й складовим елементом бюджетної системи. Згідно з Конституцією України проект державного бюджету України на майбутній рік розроблює Кабінет Міністрів України й подає його до Верховної Ради України не пізніше 15 вересня поточного року. Державний бюджету країни проходить три читання (перше, друге, третє). Верховна Рада прий-

має Закон України «Про державний бюджет» (на майбутній рік).

Доходи державного бюджету України формуються за рахунок:

1. Податкових надходжень. Перелік податків, які перераховуються до державного бюджету, установлюється законодавством.

2. Неподаткових надходжень. Вони включають:

- а) доходи від власності;
- б) адміністративні збори, доходи від некомерційного й поточного продажу;
- в) фінансові санкції й штрафи;
- г) інші неподаткові надходження.

3. Інших надходжень (доходи, які не належать ні до податкових, ні до неподаткових надходжень).

На практичному занятті студенти повинні записати числові значення по кожному виду доходів державного бюджету України за останні чотири роки. Джерелом інформації є статистичні дані Державного комітету статистики України.

На практичному занятті студенти повинні розрахувати структуру доходів державного бюджету України й провести оцінку цих доходів за останні чотири роки.

Витрати державного бюджету України класифікуються такими ознаками: функціональною, економічною, відомчою, програмно-цільовою. Для оцінки витрат державного бюджету України, на наш погляд, є найбільш доцільною функціональна ознака. Ця ознака включає такі статті витрат:

1. Промисловість, енергетика й будівництво.
2. Сільське й лісове господарство, риболовство й мисливство.
3. Транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатика.
4. Житлово-комунальне господарство.
5. Соціально-культурні заходи.
6. Охорона природного середовища і ядерна безпека.
7. Національна оборона.
8. Загальнодержавні функції.
9. Громадський порядок, безпека й судова влада.
10. Інші витрати.

На практичному занятті студенти повинні розрахувати структуру витрат державного бюджету України й провести оцінку цих витрат за останні чотири роки.

Доцільно, на наш погляд, на практичному занятті обговорити напрями вдосконалення витрат державного бюджету. Кожен студент повинен висловити власну точку зору щодо проблем удосконалення витрат державного бюджету в сучасних умовах господарювання.

При розгляді теми №2 «Доходи й витрати місцевих бюджетів» студентів необхідно ознайомити з переліком доходів, за рахунок яких формуються ресур-

си місцевих бюджетів (доцільно ознайомити з бюджетом обласного центру), а також з переліком витрат місцевих бюджетів.

На практичному занятті студентам необхідно викласти цифровий матеріал по прибутках і витратах місцевого бюджету. Джерелом інформації є матеріали сесій місцевих рад. Як відомо, місцеві бюджети приймаються на сесіях відповідних рад.

Студенти на практичному занятті повинні провести оцінку доходів і витрат місцевого бюджету, а також розрахувати їх структуру.

Доцільно, на наш погляд, на практичному занятті обговорити напрями вдосконалення витрат місцевих бюджетів. Кожен студент повинен висловити власну точку зору по проблемам вдосконалення витрат місцевих бюджетів.

При розгляді теми №3 «Оподаткування доходів фізичних осіб» студентам необхідно пояснити порядок оподаткування зарплати й інших грошових доходів працюючих.

Студенти повинні знати, що із заробітної плати й інших грошових доходів, згідно з законодавством України, утримуються:

1. Внески до державних цільових фондів (Пенсійного фонду, Фондів соціального страхування по тимчасовій втраті працездатності й на випадок безробіття).
2. Суми прибуткового податку.

Слід також відзначити, що із зарплати й інших грошових доходів працюючих, за їх бажанням, можуть також утримуватися профспілкові внески, розмір яких установлюється правлінням профспілкової організації.

На основі умовних сум заробітної плати (розмір якої різний у кожного студента) студенти повинні розрахувати суми вищеперерахованих утримань з неї.

При розгляді тем №4 «Пенсійний фонд України», №5 «Фонд соціального страхування по тимчасовій втраті працездатності», №6 «Фонд соціального страхування на випадок безробіття» студентів необхідно ознайомити з розміром внесків до названого фонду (внесків юридичної особи й утримань із заробітної плати й інших грошових доходів), які існують на момент проведення практичних занять.

На основі умовних сум заробітної плати (розмір якої різний у кожного студента) студенти повинні розрахувати суми внесків вищеперерахованих фондів, зокрема, суми нарахувань на заробітну плату й утримань з неї.

При розгляді теми №6 «Фонд соціального страхування на випадок безробіття» студентам слід також пояснити порядок: постановки на облік громадян у районних центрах зайнятості населення; надання статусу безробітного громадянам України; надання й розрахунку допомоги по безробіттю.

При розгляді вищеназваної теми студентів слід ознайомити з основними положеннями Закону України «Про зайнятість», з правами й обов'язками безробітних, а також з деякими аспектами техніки пошуку роботи. Також студенти повинні знати про деякі програми зниження безробіття на Україні в сучасних умовах господарювання.

При розгляді теми №7 «Фонд соціального страхування від нещасних випадків» студентів необхідно ознайомити з розміром внесків до названого фонду, які існують на момент проведення практичних занять.

На основі умовних сум заробітної плати (розмір якої різний у кожного студента) студенти повинні розрахувати суми внесків названого фонду, зокрема, суми нарахувань на заробітну плату.

Згідно з законодавством України всі юридичні особи (підприємства, організації, установи), що нараховують зарплату, інші грошові доходи й проводять утримання й нарахування на неї, складають звітність наростаючим підсумком з початку року й подають її до Пенсійного фонду України, Фондів соціального страхування: по тимчасовій втраті працездатності, на випадок безробіття, від нещасних випадків на виробництві.

Для виконання цього завдання й при розгляді теми №8 «Заповнення форм звітності в цільові фонди» студенти повинні мати бланки таких документів:

1. Розрахунок суми страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, що підлягають сплаті.

2. Звіт про нараховані внески, перерахування та витрати, пов'язані з загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.

3. Розрахункова відомість про нарахування й перерахування страхових внесків до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

4. Розрахункова відомість про нарахування і перерахування страхових внесків та витрачання коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.

Використовуючи суми нарахувань на заробітну плату й утримань з неї в державні цільові (позабюджетні) фонди, розраховані на основі індивідуальних для кожного студента завдань, студенти повинні скласти звітність у державні цільові фонди.

При розгляді теми №9 «Податок на додану вартість» студенти повинні ознайомитись з основними положеннями законодавства України по названому податку й знати, що цей податок є головним джерелом доходів державного бюджету нашої держави.

Студенти на практичному занятті на основі циф-

рового матеріалу повинні розрахувати суми податку на додану вартість, які необхідно перерахувати в бюджет (або суми відшкодування з бюджету).

Студенти на практичному занятті повинні ознайомитись з декларацією з податку на додану вартість, яку подають підприємства в податковій адміністрації. Студенти повинні заповнити названу декларацію.

При розгляді теми №10 «Інші податки» студенти повинні ознайомитись з порядком розрахунку акцизного збору, транспортного податку, єдиного й інших податків, які сплачують суб'єкти господарювання відповідно до законодавства України.

На практичному занятті студенти повинні розрахувати суми вище перерахованих податків, ознайомитись з деклараціями, які подаються в податкові органи по цим податкам, а також порядком їх заповнення.

Кінцевим фінансовим результатом діяльності кожного підприємства є прибуток або збиток. На практичному занятті, при розгляді теми №11 «Прибуток і його оподаткування», студенти повинні ознайомитись з порядком заповнення декларації з податку на прибуток і розрахувати:

1. Валовий прибуток (збиток).

2. Фінансовий результат (прибуток або збиток) від операційної діяльності.

3. Фінансовий результат (прибуток або збиток) від звичайної діяльності до оподаткування.

4. Оподатковуваний прибуток.

5. Податок на прибуток.

6. Чистий прибуток.

Висновки, перспективи подальших досліджень і розробок.

Із вищевикладеного можна зробити такі висновки:

1. На наш погляд, доцільно на практичних заняттях з дисципліни «Фінанси» у вищих навчальних закладах при підготовці економістів розглядати одинадцять тем (їх перелік наведено вище).

2. На практичних заняттях студенти повинні навчитися розраховувати кінцеві результати діяльності підприємства, а також суми податків і скласти по ним звітність.

Подальші дослідження й розробки питань організації навчального процесу з дисципліни «Фінанси», а зокрема проведення практичних занять, з навчання студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів має першочергове значення для збільшення доходів держави, прискорення соціально-економічного розвитку країни, підвищення рівня життя населення.

Література

1. Конституція України. — Х.: Ц-р юридич. літ., 2005. — С. 7—28. 2. Постанова Харківської міської ради «Про бюджет міста Харкова на 2006 рік» // Ма-

- теріали сесій Харківської міської ради, 2006. — С. 23—45. 3. **Ваші права** — Ваші обов'язки. Пам'ятка безробітному // Міністерство праці та соціальної політики України, 2006. — С. 1—15. 4. **Долішній М.І.** Актуальні завдання інтенсифікації соціально-економічного розвитку регіонів України // Регіональна економіка. — 2005. — №2. — С. 7—15. 5. **Князев В.Г.** Методичні рекомендації по організації навчального процесу на фінансово-економічних факультетах. — М.: Науково-дослідний центр учбової літератури, 2004. — С. 16—21. 6. **Мерзляков І.П.** Методичні рекомендації до проведення практичних занять з дисципліни «Фінанси» // М.: Науково-дослідний центр учбової літератури, 2005. — С. 4—18. 7. **Опарін В.М.** Фінанси: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2001. — С. 27—44. 8. **Сичов Є.П.** Підготовка спеціалістів в умовах ринкових відносин // Харківський міжгалузевий центр науково-технічної інформації, 1995. — С. 1—4. 9. **Ткаченко Н.Н.** Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України. — К.: А. С. К., 2000. — С. 45—77. 10. **Україна** у цифрах у 2005 році: Корот. стат. довідник // Держкомстат України. — К.: Техніка, 2006. — С. 14—35. 11. **Фінанси** підприємств / За ред. А.М. Поддєрьогіна. — К.: Вид-во КНЕУ, 1999. — 384 с.